



Volume 6, Issue 2, 2025

Identifying Effective Factors in Creating Administrative Corruption Bottlenecks Along with Providing Ways to Prevent Administrative Health Damage

Majid Fattahi^{*1} Ameneh Rezazadeh² Ayoub Shamsi³ Razieh Salimi⁴

1. Department of Business Management, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Sari, Iran.

(Corresponding Author) Email: majid.fattahi59@gmail.com

2. PhD in Business Administration, Faculty of Management, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

3. Department of Business Management, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Sari, Iran.

4. Knowledge Management Expert, Mazandaran Gas Company, Sari, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 24-38

Corresponding Author's Info

Email:

majid.fattahi59@gmail.com

Keywords:

Administrative corruption,
administrative health, legal-
regulatory factors,
organizational factors,
Mazandaran Province Gas
Company.

ABSTRACT

The purpose of this research is to identify the effective factors in creating administrative corruption bottlenecks along with providing ways to prevent administrative health damage. This research, based on its objectives, is applied in nature, and based on data collection and research design, it employs a descriptive-survey method. The statistical population consists of 2106 employees of Mazandaran Gas Company. Given the size of the statistical population, sampling was conducted using Cochran's formula, resulting in a sample of 326 individuals selected through simple random sampling. The data collection tool comprises standard questionnaires that have been localized based on theoretical literature and scales utilized in other studies. For the localization of the questionnaire, its validity was confirmed by the supervisor and other university professors familiar with the research topic. The questionnaires were then distributed among the sample members, and the data obtained from the research hypotheses were analyzed using SPSS22 and Smart PLS4 software. The findings from inferential statistics indicated that seven main factors affect administrative corruption in Mazandaran Gas Company, including legal-regulatory, administrative-economic, organizational, personal characteristics, supervisory, social, and awareness factors, which have a significant impact and play a considerable role in the occurrence of corruption in the gas company.



This is an open access article under the CC BY license.

© 2025 The Authors.

How to Cite This Article: Fattahi, M., Rezazadeh, A., Shamsi, A. and Salimi, S. (2025). "Identifying Effective Factors in Creating Administrative Corruption Bottlenecks Along with Providing Ways to Prevent Administrative Health Damage". (e211795). Management, Economics and Entrepreneurship Studies, 6(2): 24-38. doi:10.22034/jmek.2024.495322.1155



فصلنامه مطالعات مدیریت، اقتصاد و کارآفرینی

فصلنامه مطالعات مدیریت، اقتصاد و کارآفرینی

www.JMEK.ir

دوره ۶، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۴

شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد گلوگاه‌های فساد اداری به همراه ارائه راه‌های پیشگیری از آسیب‌های سلامت اداری

مجید فتاحی^{۱*} آمنه رضازاده^۲ ایوب شمسی^۳ راضیه سلیمی^۴

۱. استادیار، گروه مدیریت بازرگانی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. majid.fattahi59@gmail.com

۲. دکتری مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

۳. گروه مدیریت بازرگانی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

۴. کارشناس مدیریت دانش، شرکت گاز استان مازندران، ساری، ایران.

چکیده

هدف از این تحقیق، شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد گلوگاه‌های فساد اداری به همراه ارائه راه‌های پیشگیری از آسیب‌های سلامت اداری می‌باشد. این تحقیق بر اساس اهداف، از نوع تحقیقات کاربردی و بر اساس نحوه جمع‌آوری داده‌ها و طرح تحقیق، به روش توصیفی-پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش، کارکنان شرکت گاز استان مازندران به تعداد ۲۱۰۶ نفر می‌باشند. با توجه به حجم جامعه آماری، نمونه‌گیری با استفاده از فرمول کوکران برای جامعه ۲۱۰۶ نفری انجام شد و نمونه انتخابی ۳۲۶ نفر به صورت تصادفی ساده انتخاب گردید. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسش‌نامه‌های استاندارد می‌باشد که با توجه به ادبیات نظری و براساس مقیاس‌های به‌کاررفته در پژوهش‌های دیگر، بومی‌سازی شده است. در جهت بومی‌سازی پرسشنامه، با نظر استاد راهنما و سایر اساتید دانشگاه آشنا به موضوع پژوهش، اعتبار (روایی) پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. سپس پرسشنامه‌ها در بین افراد نمونه تقسیم گردید و اطلاعات به‌دست‌آمده از فرضیه‌های مورد تحقیق با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS22 و Smart PLS4 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های حاصل از آمار استنباطی نشان داد که ۷ عامل اصلی مؤثر بر فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران، شامل عوامل حقوقی-قانونی، اداری-اقتصادی، سازمانی، ویژگی‌های شخصیتی کارکنان، نظارتی، اجتماعی و آگاهی‌دهنده است که تأثیر معنادار و نقش قابل‌ملاحظه‌ای در بروز فساد اداری در شرکت گاز دارند.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۳۸-۲۴

اطلاعات نویسنده مسؤول

ایمیل:

majid.fattahi59@gmail.com

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۰۲

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۰۲

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱

واژگان کلیدی:

فساد اداری، سلامت اداری، عوامل حقوقی-قانونی، عوامل سازمانی، شرکت گاز استان مازندران.

خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد، تغییر جزئی و کار روی حاضر به صورت غیرتجاری را دارند.



© تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده می‌باشد.

۱- مقدمه

فساد اداری از معضلات جامعه امروزی می‌باشد؛ لذا بررسی و شناسایی دقیق مسئله و ارائه راه‌حل برای برون‌رفت از بحران فساد اداری و مبارزه با آن، باعث گسترش هرچه بیشتر عدالت و توسعه سازمان‌ها خواهد شد (حسن سلطان سولقانی و همکاران، ۱۴۰۱). شفافیت به‌عنوان یک اصل اساسی برای مدیریت عمومی و حکمرانی برخوردار بوده و در علوم اجتماعی معمولاً به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای دستیابی به اهداف اجتماعی مطلوب مانند تقویت پاسخگویی و کاهش فساد تلقی می‌شود (ایچیگو، ایچیگو و آمیتونی، ۲۰۱۸). امروزه اعتقاد بر این است که مقامات ارشد باید نقش مثبت اثربخشی دولت، حاکمیت قانون، کیفیت نظارتی و کنترل فساد را تقویت کنند (لی، وانگ و هو، ۲۰۲۰). از سوی دیگر، آن روی سکه عدم شفافیت، شکل‌گیری و توسعه فساد است (اوی، ۲۰۱۳). در واقع فساد سوءاستفاده بخش عمومی و دستگاه‌های دولتی از منافع افراد جامعه است. طبق موسسه شفافیت بین‌المللی، بخش‌ها و مؤسسه‌ای که بیشتر از همه تحت تأثیر فساد قرار دارند عبارتند از: احزاب سیاسی، پارلمان، پلیس، نظام حقوقی، قوه قضاییه و درآمد مالیاتی؛ این بخش‌ها بیشتر با عموم درگیرند (شاهکوه و همکاران، ۲۰۰۸). مطالعات انجام‌شده در اغلب نقاط جهان گواه این مطلب است که همواره آن دسته از کشورهایی که در زمینه شفافیت سرمایه‌گذاری نمودند، توانسته‌اند پیشرفت‌های مهمی در جهت کاهش فساد داشته باشند (اندرسون، ۲۰۰۷). مطالعات نشان داده است، کشورهایی که دارای شاخص فساد پایین‌تر و شفافیت بودجه بالاتری هستند، وضعیت مناسب‌تری در توان اجرای داشته‌اند (عبداللهی و توکلی، ۱۳۹۳).

مطابق با آمارهای اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی، ایران در زمینه شاخص فساد در سال ۲۰۱۹ دارای رتبه ۱۴۶ در بین ۱۸۰ کشور و رتبه ۱۸ در منطقه بوده که این شاخص در سال ۲۰۲۰ دارای رتبه ۱۴۹ در بین ۱۸۰ کشور شده است (آمارهای اقتصادی اتاق بازرگانی، ۱۳۹۹). از سوی دیگر،

مطابق با آمارهای شورای اجرایی فناوری اطلاعات، با انتشار جداول رتبه‌بندی دستگاه‌های اجرایی کشور بر اساس شاخص شفافیت، به استناد آن، شرکت خدمات هوایی پیام، سازمان حمایت، شرکت راه‌آهن، سازمان تأمین اجتماعی، شرکت نفت جنوب، سازمان غذا و دارو، معاونت علمی ریاست جمهوری، شرکت ملی گاز و سازمان نقشه‌برداری کشور در ردیف‌های انتهایی جداول قرار دارند و ظاهراً بیشترین مقاومت را در انتشار عملکردهای مالی، معاملات و قراردادهایشان داشته‌اند (آمارهای شورای اجرایی فناوری اطلاعات، ۱۴۰۰).

بنابراین، مشکل اصلی در پرداختن به موضوع تحقیق حاضر، وضعیت نابسامان سازمان‌های دولتی ایران از سلامت اداری و وجود فساد اداری گسترده در سطوح مختلف دستگاه‌های اجرایی می‌باشد. این فساد اداری موجود، معلول عوامل مختلف و متعددی است که باید بررسی و شناسایی گردد. عدم توجه به فساد سازمان‌های دولتی ایران در طول سالیان گذشته، منجر به خسارات بعضاً جبران‌ناپذیری بر کشور شده و عملاً در طول سالیان اخیر، هرچند ماه یکبار، شاهد اعلام یک فساد عظیم مالی-اداری در یکی از دستگاه‌های اجرایی کشور هستیم. بدون شک عدم توجه به این مسئله، کشور را در درازمدت با مشکلات عدیده‌ای همراه خواهد نمود و نگاه به سرگذشت بعضی دولت‌های ساقط‌شده، به‌وضوح نشان از وجود فساد گسترده در دستگاه‌های اجرایی آنان داشته که در کمال تعجب، باوجود آگاهی دولتمردان از این مسئله، توجهی از سوی سیاست‌یون و تصمیم‌گیران کلان به این مسئله صورت نگرفته است. می‌توان گفت، موضوع تحقیق حاضر از بدیهی‌ترین مشکلات حاکم بر کشور است و عمده مردم جامعه، از فقیر تا غنی و از طبقات اجتماعی-اقتصادی-فرهنگی مختلف، این مشکل و نابسامانی را در هنگام حضور در سازمان‌های دولتی، با تمام وجود لمس کرده‌اند.

لذا با توجه به اهمیت موضوع موردنظر، در این پژوهش در تلاشیم به بررسی و شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد گلوگاه‌های

فساد اداری به همراه ارائه راه‌های پیشگیری از آسیب‌های سلامت اداری و بررسی آن در سازمان شرکت گاز که یک نهاد عمومی وابسته به دولت است، پردازیم. لذا سؤال اصلی تحقیق این است که عوامل مؤثر در ایجاد گلوگاه‌های فساد اداری کدامند و میزان تأثیرشان در شرکت گاز به چه میزان است؟

۲. چارچوب نظری و پیشینه تحقیق

اصطلاح «فساد اداری» که معمولاً در نقطه مقابل مفهوم «سلامت اداری» به کار می‌رود، از دیرباز مورد توجه اندیشمندان، صاحب‌نظران و پژوهشگران علوم سیاسی و مدیریتی قرار گرفته است. وجه اشتراک اغلب تعاریف ارائه‌شده درباره فساد کارگزاران دولتی را می‌توان در مفاهیمی همچون «رشوه و ارتشاء»، «پارتی‌بازی» و «سوءاستفاده از موقعیت‌های شغلی و اختیارات قانونی برای کسب منافع شخصی یا گروهی» خلاصه کرد (افضلی، ۱۳۹۰). فساد اداری و مالی، بر اساس تعریف ارائه‌شده توسط سازمان شفافیت بین‌الملل، شامل آن دسته از فعالیت‌های کارکنان و مسئولان دولتی می‌شود که اولاً به منافع عمومی لطمه وارد می‌سازد و ثانیاً هدف از انجام آن، رساندن فایده و منفعت مادی یا معنوی به کارمند اقدام‌کننده یا شخص ثالث دیگر است (میری، ۱۳۹۴). در مقابل، مفهوم «اداره سالم» واکنشی بنیادین به پدیده شوم فساد بوروکراتیک است که با ابعاد و آثار گوناگون خود، حیات سالم نظام اداری را تهدید می‌کند. در این راستا تأکید می‌شود که برای مبارزه مؤثر با فساد، باید انگیزه‌های بروز آن را از میان برد و با رویکردی جامع و همه‌جانبه به مقابله با آن پرداخت. اداره سالم اصطلاحی است که بر الگوی مطلوب اداره سازمان‌های اجتماعی دلالت دارد؛ به طوری که اداره سالم به تحقق جامعه‌ای سالم و رو به پیشرفت کمک شایانی می‌کند، در حالی که اداره فاسد با سرعتی فزاینده، جامعه را به سمت تباهی و فساد سوق می‌دهد. توسعه مفهوم سلامت اداری، واکنشی مستقیم به پدیده فساد بوروکراتیک در سازمان‌های اجتماعی است. واژه فساد از ریشه‌ای به معنای تمایل به تخریب، تباهی و سوءاستفاده اخذ

شده است (حاجی خلیل و رستمی‌نیا، ۱۳۹۳). از سوی دیگر، سلامت سازمانی بیانگر حالتی از سازمان است که می‌تواند برای آن مفید (سالم) و یا هزینه‌آور (بیمار) باشد. یک سازمان سالم، سازمانی است که در آن تمامی فرآیندها به‌طور مؤثر و کارا اجرا شده‌اند، در حالی که یک سازمان بیمار سازمانی است که در آن برخی از فرآیندها دارای نقص بوده و یا حتی با شکست مواجه می‌شوند. حائز اهمیت است که توجه داشته باشیم تمام فرآیندهای سازمانی لزوماً با پروژه‌ها یا محصولات توسعه‌ای مرتبط نیستند؛ از این رو، از آنجایی که عملکرد سازمانی ممکن است بر اساس پروژه‌های انجام‌شده رضایت‌بخش به نظر برسد، سازمان ممکن است هنوز با مسائل پنهانی روبرو باشد که تنها می‌توان آن‌ها را با ارزیابی به‌موقع سلامت سازمانی شناسایی و رفع نمود (زنیدیس و تئوچالرز، ۲۰۱۴).

فساد اداری مانند یک بیماری کشنده و مسری عمل می‌کند؛ در صورتی که کنترل و مهار نشود، نابرابری‌های بزرگی در سطح جامعه ایجاد کرده و پایه‌های اساسی دولت و حاکمیت را تضعیف می‌نماید. این پدیده شوم باعث از بین رفتن انگیزه‌های کاری، ایجاد زیان‌های اجتماعی، تضعیف نهادهای موجود، بروز زیان‌های سیاسی، توزیع ناعادلانه منابع و در نهایت تحمیل زیان‌های جبران‌ناپذیر اقتصادی بر پیکره جامعه می‌شود (شریفی رنانی و همکاران، ۱۳۹۲). با ورود به هزاره جدید و علی‌رغم توجه روزافزون نهادهای دولتی در مرتفع نمودن نیازهای افراد و هم‌زمان با بالا رفتن دامنه و عمق آگاهی مردم از حقوق شهروندی‌شان، شاهد رشد فزاینده انتظارات آنان هستیم. در برخی از مواقع، نارضایتی‌هایی از عدم تحقق این انتظارات مشاهده می‌گردد که ریشه‌یابی و تحلیل علل این معضلات، ما را مستقیماً به مقوله «عدم شفافیت» رهنمون می‌سازد (جمالی و دیگران، ۱۳۹۶). وجود معضلات و مشکلاتی از قبیل تمرکز قدرت و تصمیم‌گیری دولتی که به‌طور کامل مغایر با نظام‌های مردم‌سالار است، کاهش مشروعیت و مقبولیت سازمان‌های دولتی و عدم همراهی مردم به دلیل سلب

بررسی دقیق و موشکافانه تحقیقات انجام گرفته در خصوص «فساد اداری» در دستگاه‌های اجرایی کشور نشان می‌دهد که علی‌رغم وجود «فساد اداری» در سازمان‌های ایرانی و لزوم مبرم حرکت دستگاه‌های زیرمجموعه دولت به سمت «شفافیت»، چندان بدین مسئله توجه شایسته‌ای نشده است. حال آنکه میزان فساد اداری و مالی در دستگاه‌های اجرایی کشور، آمار نگران‌کننده‌ای را نشان می‌دهد و بررسی‌های محقق حاکی از آن است که تحقیقی جامع تاکنون انجام نگردیده که در پی شناسایی دقیق ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های فساد در این سازمان‌ها باشد. شناسایی گلوگاه‌های فساد می‌تواند به سیاست‌گذاران و مدیران ارشد کمک کند تا با اتخاذ استراتژی‌های پیشگیرانه، از هدررفت منابع عمومی جلوگیری نمایند. از این‌رو، پژوهش حاضر در پی پر کردن این شکاف تحقیقاتی و ارائه مدلی بومی برای سازمان‌های دولتی است. بر اساس مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیات زیر برای آزمون در جامعه آماری تدوین گردیده‌اند:

فرضیه اول: عوامل حقوقی-قانونی بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر معناداری دارد.

فرضیه دوم: عوامل اداری-اقتصادی بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر معناداری دارد.

فرضیه سوم: عوامل سازمانی بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر معناداری دارد.

فرضیه چهارم: عوامل ویژگی‌های شخصیتی کارکنان بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر معناداری دارد. فرضیه پنجم: عوامل نظارتی بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر معناداری دارد.

فرضیه ششم: عوامل اجتماعی بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر معناداری دارد.

فرضیه هفتم: عوامل آگاهی‌دهنده بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر معناداری دارد.

اعتماد به دستگاه‌های دولتی و پدیده فساد اداری، تمایل به پنهان‌کاری مقامات دولتی و ممانعت از دسترسی شهروندان به اطلاعات، همگی زمینه‌ساز بروز کارشکنی‌ها و فساد اداری هستند. این مسائل مشکلات عدیده‌ای را برای دولت به ارمغان می‌آورند. برای مصونیت‌بخشی به دولت‌ها در مقابله با پیامدهای ناشی از این مسائل و همچنین نائل شدن به اهداف کلان، افزایش اعتماد و استقبال عمومی، و افزایش همراهی و مشارکت عمومی مردم، گام نهادن در مسیر ایجاد شفافیت کاملاً ضروری و اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد (دیهم‌پور و همکاران، ۱۳۹۷).

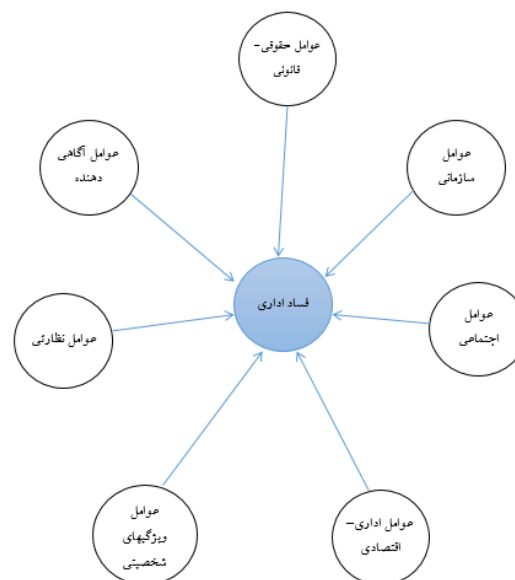
در باب اهمیت موضوع باید بیان داشت که وجود فساد در کشور و دستگاه‌های اداری هزینه‌ها و پیامدهای سنگینی به همراه دارد. با توجه به گزارش سازمان شفافیت بین‌الملل، رتبه ایران در شاخص فساد در سال ۲۰۱۸ برابر با ۱۳۸ بوده است که با توجه به نوع و ماهیت حکومت و ترویج آموزه‌های دینی در میان کارگزاران، این رتبه به هیچ‌وجه زیبنده کشور جمهوری اسلامی ایران نیست. از سوی دیگر، بحث نظارت با هدف پیشگیری و مقابله با فساد، یک موضوع عقلی و قطعی در تمامی کشورهاست؛ به این معنی که فقدان نظارت امری غیرممکن است و نبود نظارت یعنی نبود هدایت و کنترل صحیح به سوی اهداف تعیین شده. در واقع، نظارت کمکی است به مسئولین تحت نظارت برای اجرای صحیح قوانین و مقررات و پیشگیری از جرایم و تخلفات. البته استقلال دستگاه‌های نظارتی در کنار وجود مؤلفه‌هایی از جمله: نظارت اصلاح‌گر، نظارت کارا و غایت‌نگر، نظارت سازمان‌گرا، نظارت عینیت‌گرا، نظارت پیش‌نگر، نظارت مثبت‌نگر، نظارت واقع‌گرا، نظارت فرهنگ‌مدار و نظارت کل‌نگر بسیار مفید بوده، لیکن نباید رویه‌ها به گونه‌ای باشند که در اقدامات و عملکرد دستگاه‌ها دست‌وپاگیر شده و ایجاد وقفه نمایند (احمدی، ۱۳۹۸).

آماري می‌باشد. همچنین به لحاظ روش انجام تحقیق نیز، پژوهشی کمی می‌باشد؛ چرا که در این تحقیق تلاش داریم تا جنبه‌های مشاهده‌پذیر یک پدیده قابل اندازه‌گیری را مورد بررسی قرار دهیم. در پژوهش‌های کمی، داده‌ها به صورت عددی جمع‌آوری شده و با استفاده از روش‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند و محقق به دنبال تعمیم نتایج به جامعه آماری بزرگ‌تر است.

جامعه آماری پژوهش حاضر، کارکنان شرکت گاز استان مازندران به تعداد ۲۱۰۶ نفر می‌باشند. با توجه به حجم جامعه آماری، برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد. بر اساس این فرمول برای جامعه ۲۱۰۶ نفری، تعداد نمونه انتخابی ۳۲۶ نفر محاسبه گردید که به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. در روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، تمامی افراد جامعه آماری شانس برابر و یکسانی برای انتخاب شدن در نمونه دارند و این امر باعث می‌شود تا نتایج حاصل از نمونه به طور قابل قبولی قابل تعمیم به کل جامعه آماری باشد. استفاده از این روش نمونه‌گیری، امکان سوگیری محقق در انتخاب نمونه را به حداقل می‌رساند و اعتبار بیرونی پژوهش را افزایش می‌دهد. به منظور جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز پژوهش، از پرسشنامه‌های استاندارد استفاده شده است. این پرسشنامه‌ها شامل دو بخش اصلی می‌باشند:

بخش اول: پرسشنامه عوامل مؤثر بر فساد اداری شامل ۲۴ سؤال می‌باشد که توسط زارع و همکاران (۱۳۹۴) تهیه شده است. هدف از این پرسشنامه ارزیابی عوامل مؤثر بر بروز فساد اداری شامل: عوامل حقوقی-قانونی، عوامل اداری-اقتصادی، عوامل سازمانی، عوامل ویژگی‌های شخصیتی کارکنان، عوامل نظارتی، عوامل اجتماعی و عوامل آگاهی‌دهنده می‌باشد. طیف پاسخ‌دهی این پرسشنامه از نوع لیکرت پنج گزینه‌ای است که شامل گزینه‌های «کاملاً مخالفم»، «مخالفم»، «نظری ندارم»، «موافقم» و «کاملاً موافقم» می‌باشد. در این مقیاس،

با توجه به فرضیات فوق، مدل مفهومی تحقیق به گونه‌ای ترسیم گردید که در آن متغیرهای مستقل شامل هفت عامل (عوامل حقوقی-قانونی، عوامل اداری-اقتصادی، عوامل سازمانی، عوامل ویژگی‌های شخصیتی کارکنان، عوامل نظارتی، عوامل اجتماعی و عوامل آگاهی‌دهنده) بوده که همگی به عنوان گلوگاه‌های بالقوه، بر متغیر وابسته یعنی «فساد اداری» تأثیرگذار می‌باشند. این مدل چارچوب اصلی تحلیل‌های آماری در بخش‌های آتی پژوهش را تشکیل می‌دهد (شکل ۱).



شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

۳. روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی است. چرا که درباره‌ی یک موضوع واقعی، عینی و زنده (پویا) صورت گرفته است و از نتایج آن می‌توان به طور عملی استفاده کرد. همچنین این پژوهش از نوع توصیفی است؛ چراکه اولاً، شامل مجموعه روش‌هایی است که هدف آن‌ها توصیف شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است و ثانیاً، اجرای تحقیق می‌تواند به شناخت بیشتر و بهبود شرایط موجود کمک کند. از سوی دیگر، از نوع پیمایشی است؛ زیرا به دنبال جمع‌آوری نقطه نظرات اعضای جامعه آماری می‌باشد و در واقع با بررسی‌های میدانی به دنبال به دست آوردن اطلاعاتی درباره دیدگاه‌ها، باورها، نظرات و مشخصات اعضای جامعه

پاسخ‌دهندگان میزان موافقت یا مخالفت خود با هر گویه را بیان می‌کنند و امتیازات از ۱ تا ۵ کدگذاری می‌شوند.

بخش دوم: پرسشنامه فساد اداری شامل ۹ سؤال می‌باشد که توسط عسگری و احمدی‌فرد (۱۳۹۱) تهیه شده است و در قالب مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت تنظیم گردیده است. در این پرسشنامه، فساد اداری در دو سطح خرد و سازمان‌یافته قابل بررسی است؛ به این صورت که ۵ گویه نخست، فساد اداری خرد و ۴ گویه بعدی، فساد اداری سازمان‌یافته را مورد سنجش قرار می‌دهد. فساد خرد به رفتارهای فسادآمیز در سطح فردی و تعاملات روزمره کارکنان با ارباب‌رجوع اشاره دارد، در حالی که فساد سازمان‌یافته به الگوهای سیستماتیک و ساختاریافته فساد در سطح سازمان مربوط می‌شود.

در جهت بومی‌سازی پرسشنامه، با نظر استاد راهنما و سایر اساتید دانشگاه آشنا به موضوع پژوهش، اعتبار (روایی) پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. همچنین پرسشنامه‌ها با توجه به ادبیات نظری و براساس مقیاس‌های انجام‌شده در پژوهش‌های دیگر بومی‌سازی شده‌اند. روایی پرسشنامه به این معناست که ابزار اندازه‌گیری، دقیقاً همان چیزی را اندازه بگیرد که هدف اندازه‌گیری آن است. برای سنجش پایایی پرسشنامه‌ها نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار بالای ۰/۷ برای آن قابل قبول تلقی می‌گردد.

پس از بومی‌سازی و تأیید روایی پرسشنامه، در بین افراد نمونه تقسیم گردید. پس از گردآوری پرسشنامه‌ها و بررسی پاسخ‌ها و نیز حذف پرسشنامه‌های ناقص، از میان ۳۳۰ پرسشنامه برگشت داده شده، تعداد ۳۲۶ پرسشنامه برای تجزیه و تحلیل انتخاب شد که این میزان با توجه به تعداد نمونه لازم قابل قبول می‌باشد.

در ادامه، ابتدا تحلیل اولیه متغیرهای پژوهش شامل آمار توصیفی و بررسی توزیع فراوانی متغیرها انجام شده و سپس مدل اصلی پژوهش بررسی می‌شود. در نهایت فرضیات

پژوهش آزمون می‌شوند. برای انجام تحلیل اولیه از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ و برای بررسی و تحلیل فرضیات پژوهش از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS نسخه ۴ بهره برده شده است. مدل‌سازی معادلات ساختاری یکی از روش‌های آماری پیشرفته و نسل دوم روش‌های چندمتغیره است که امکان بررسی هم‌زمان روابط بین متغیرهای مکنون و آشکار را فراهم می‌آورد و برای آزمون مدل‌های نظری پیچیده با چندین متغیر مستقل و وابسته مناسب است. در این پژوهش، از رویکرد حداقل مربعات جزئی (PLS) استفاده شده که برای مدل‌های اکتشافی و پیش‌بینی‌محور مناسب‌تر است و نیاز کمتری به فرض‌های نرمال بودن داده‌ها دارد.

۴. یافته‌ها

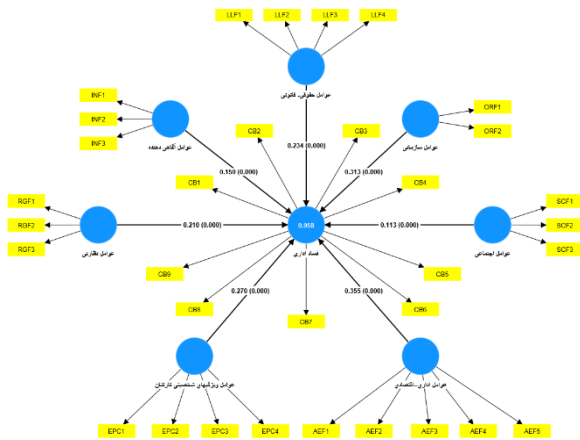
در این بخش به بررسی مدل ساختاری پژوهش و آزمون فرضیه‌های تدوین‌شده با استفاده از تکنیک مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) و به‌کمک نرم‌افزار Smart PLS نسخه ۴ می‌پردازیم. مدل‌سازی معادلات ساختاری یکی از کارآمدترین روش‌های آماری نسل دوم برای بررسی روابط پیچیده بین متغیرهای مکنون و آشکار است. در این راستا، ارزیابی‌ها در دو مرحله اصلی شامل برازش مدل اندازه‌گیری (بررسی پایایی و روایی سازه‌ها) و برازش مدل ساختاری (آزمون فرضیه‌ها و قدرت پیش‌بینی مدل) انجام می‌پذیرد.

مدل ساختاری پژوهش همراه با ضرایب بارهای عاملی و همچنین ضرایب معناداری (T-Values) در خروجی نرم‌افزار ترسیم و بررسی گردید که مدل ساختاری پژوهش همراه با ضرایب بارهای عاملی شکل ۲ و مدل ساختاری پژوهش همراه با ضرایب معناداری در شکل ۳ نشان داده شده است.

جهت بررسی برازش مدل اندازه‌گیری، از معیارهای ضرایب بارهای عاملی، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده می‌شود.

الف) ضرایب بارهای عاملی: مقدار ملاک و پذیرفته شده برای مناسب بودن ضرایب بارهای عاملی سؤالات، ۰/۴۰ می باشد. بررسی خروجی های نرم افزار نشان داد که تمامی اعداد ضرایب بارهای عاملی سؤالات مربوط به متغیرهای مکنون پژوهش از ۰/۴۰ بیشتر است. این امر نشان می دهد که هر سؤال به خوبی توانسته است واریانس متغیر مکنون مربوط به خود را تبیین کند و روایی همگرا در سطح کاملاً مطلوبی قرار دارد.

ب) پایایی (آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی): مطابق با الگوریتم تحلیل داده ها در PLS، پس از سنجش بارهای عاملی سؤالات، نوبت به محاسبه و گزارش ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی می رسد. مقدار مناسب و پذیرفته شده برای آلفای کرونباخ ۰/۷۰ است. همچنین پایایی ترکیبی (CR) معیاری است که به جای در نظر گرفتن وزن های یکسان برای سؤالات (مانند آلفای کرونباخ)، بارهای عاملی متفاوت هر سؤال را در محاسبات لحاظ می کند و از این رو معیار دقیق تری برای سنجش پایایی در مدل سازی معادلات ساختاری محسوب می شود. اگر مدل در مرحله بلوغ باشد، مقدار CR باید بالای ۰/۷۰ باشد (کلین، ۲۰۱۰). با توجه به یافته های به دست آمده، این معیارها در مورد تمامی متغیرهای مکنون مقدار مناسبی را اتخاذ نموده اند؛ لذا می توان مناسب بودن وضعیت پایایی ابزار اندازه گیری پژوهش را با اطمینان بالایی تأیید نمود.



شکل ۳- ضرایب مدل ساختاری پژوهش همراه با سطح معناداری

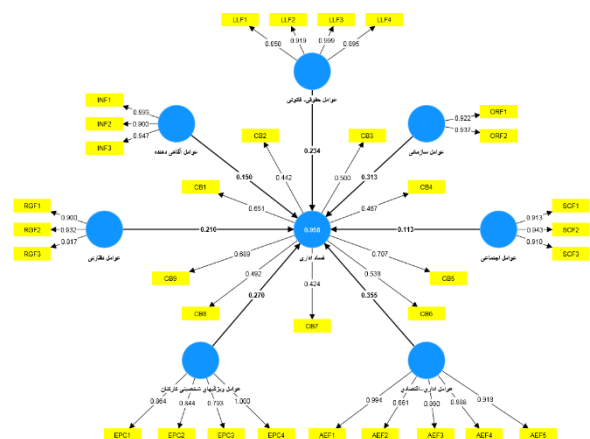
به منظور ارزیابی روایی واگرا در این پژوهش از معیار نسبت دگرگونی ناهمگن-همگن (HTMT) استفاده شده است. هنسلر و همکاران (۲۰۱۵) بیان می کنند که اگر مقدار HTMT کمتر از ۰/۹۰ باشد، روایی واگرا در بین ساختارهای انعکاسی به طور کامل برقرار است و سازه ها از یکدیگر متمایز می باشند. همان طور که در جدول شماره ۱ مشاهده می شود، تمامی مقادیر تقاطعی بین متغیرهای مکنون پژوهش کمتر از ۰/۹۰ به دست آمده است. بالاترین مقدار مربوط به همبستگی بین متغیر «فساد اداری» و «عوامل ویژگی های شخصیتی کارکنان» (۰/۸۲۳) و کمترین مقدار مربوط به «عوامل سازمانی» و «عوامل آگاهی دهنده» (۰/۰۶۲) می باشد. این نتایج به وضوح نشان می دهد که روایی واگرا در مدل پژوهش کاملاً مورد تأیید است و هر متغیر مکنون، مفهوم منحصر به فرد خود را در مدل اندازه گیری می سنجد.

جدول ۱- بررسی روایی واگرا از طریق معیار HTMT

متغیرها	عوامل آگاهی دهنده	عوامل اجتماعی	عوامل اقتصادی	عوامل فرهنگی	عوامل حقوقی	عوامل سازمانی	عوامل نظارتی	عوامل شخصی	عوامل فساد اداری
عوامل آگاهی دهنده	-								
عوامل اجتماعی	۰/۱۸۱	-							
عوامل اقتصادی	۰/۱۶۲	۰/۲۲۳	-						
عوامل فرهنگی	۰/۱۹۴	۰/۱۷۸	۰/۲۱۶	-					
عوامل حقوقی	۰/۰۶۲	۰/۰۸۴	۰/۱۶۸	۰/۱۱۵	-				
عوامل سازمانی	۰/۲۳۴	۰/۲۱۶	۰/۳۳۳	۰/۲۱۵	۰/۱۴۴	-			
عوامل نظارتی	۰/۲۳۴	۰/۲۱۶	۰/۳۳۳	۰/۲۱۵	۰/۱۴۴	۰/۲۳۴	-		
عوامل شخصی	۰/۲۳۴	۰/۲۱۶	۰/۳۳۳	۰/۲۱۵	۰/۱۴۴	۰/۲۳۴	۰/۲۳۴	-	
فساد اداری	۰/۵۵۵	۰/۷۴۱	۰/۷۹۱	۰/۶۴۰	۰/۶۶۱	۰/۶۶۱	۰/۷۰۴	۰/۸۲۳	-

منبع: یافته های پژوهش

پس از تأیید مدل اندازه گیری، به بررسی برازش مدل ساختاری و مدل کلی پرداخته می شود. برای این منظور از معیارهای R^2



شکل ۴- مدل ساختاری پژوهش همراه با ضرایب بارهای عاملی

از طریق میانگین مقادیر اشتراکی متغیرهای پنهان و میانگین مقادیر R^2 محاسبه می‌گردد. همان‌طور که در جدول شماره ۳ نشان داده شده است، مقدار GOF برابر با ۰/۶۹۰ به دست آمده است. با توجه به اینکه این مقدار بسیار بالاتر از حد نصاب ۰/۳۶ می‌باشد، برازش قوی مدل کلی پژوهش تأیید می‌گردد.

جدول ۳- نتایج برازش مدل کلی

GOF	R2	Communality
۰/۶۹	۰/۹۵۸	۰/۵۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

در این قسمت باید تمامی جهت‌های نشان داده شده در مدل (فرضیه‌ها) و روابط بین سازه‌ها از لحاظ آماری معنی‌دار شوند. نرم‌افزار PLS4 به صورت پیش فرض روابط را در سطح اطمینان ۹۵٪ آزمون می‌کند. از آنجا که مقدار آماره t (T-Value) برای این سطح اطمینان برابر با ۱/۹۶ است، هر کدام از روابطی که مقدار t برای آن‌ها خارج از بازه ۱/۹۶- تا ۱/۹۶+ باشد (یعنی بزرگتر از ۱/۹۶ باشد)، از لحاظ آماری در سطح اطمینان ۹۵٪ مورد تأیید است و رابطه معنادار تلقی می‌گردد.

همان‌گونه که در جدول شماره ۴ نشان داده شده است، تمامی هفت فرضیه تدوین شده در مدل مورد قبول واقع شده‌اند و مقدار t آن‌ها بالاتر از ۱/۹۶ می‌باشد. این امر معنادار بودن تمامی فرضیات و تأثیرگذاری متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را اثبات می‌کند.

جدول ۳- نتایج برازش مدل کلی

فرضیه	ضریب مسیر (B)	معداری T-)	سطح معناداری	نتیجه مسیر
عوامل آگاهی دهنده -> فساد اداری	۰/۱۵۰	۵/۱۶۳	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
عوامل اجتماعی -> فساد اداری	۰/۱۱۳	۴/۱۵۱	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
عوامل اداری-اقتصادی -> فساد اداری	۰/۳۵۵	۸/۲۴۴	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه

(ضریب تعیین)، اشتراکیت (Communality) و معیار GOF استفاده گردید.

مقدار R^2 نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل چه میزان از واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. همان‌طور که در جدول شماره ۲ نشان داده شده است، مقدار R^2 برای متغیر وابسته «فساد اداری» برابر با ۰/۹۵۸ به دست آمده است که نشان دهنده قدرت پیش‌بینی بسیار بالایی مدل ساختاری پژوهش است؛ به این معنا که عوامل هفت‌گانه شناسایی شده توانسته‌اند حدود ۹۵/۸ درصد از تغییرات واریانس فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران را تبیین نمایند. همچنین مقادیر اشتراکیت برای تمامی متغیرها بالاتر از ۰/۴۰ است. متغیر «عوامل آگاهی دهنده» با مقدار ۰/۶۱۲ و «عوامل ویژگی‌های شخصیتی کارکنان» با مقدار ۰/۶۰۵ بیشترین میزان اشتراکیت را به خود اختصاص داده‌اند، در حالی که متغیر «عوامل نظارتی» با مقدار ۰/۴۰۹ کمترین میزان را داراست. با این وجود، تمامی مقادیر بالاتر از حد نصاب بوده که نشان دهنده واریانس مشترک مناسب سؤالات با متغیر مکنون مربوطه است.

جدول ۲- میزان اشتراکیت (Communality) و R^2 متغیرهای تحقیق

متغیرهای مکنون	R2	Communality
عوامل آگاهی دهنده	-	۰/۶۱۲
عوامل اجتماعی	-	۰/۴۶۵
عوامل اداری-اقتصادی	-	۰/۴۵۱
عوامل حقوقی-قانونی	-	۰/۵۰۱
عوامل سازمانی	-	۰/۴۱۲
عوامل نظارتی	-	۰/۴۰۹
عوامل ویژگی‌های شخصیتی کارکنان	-	۰/۶۰۵
فساد اداری	۰/۹۵۸	۰/۵۴۸

منبع: یافته‌های پژوهش

برای بررسی برازش مدل کلی پژوهش از معیار GOF استفاده می‌شود. مقادیر ۰/۲۵، ۰/۰۱ و ۰/۳۶ به ترتیب به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی شده‌اند. این معیار

عوامل حقوقی - قانونی - > فساد اداری	۰/۲۳۴	۶/۵۶۶	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
عوامل سازمانی -> فساد اداری	۰/۳۱۳	۳/۹۳۰	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
عوامل نظارتی -> فساد اداری	۰/۲۱۰	۸/۷۲۲	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
عوامل ویژگی‌های شخصیتی کارکنان -> فساد اداری	۰/۲۷۰	۱۱/۰۷۶	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه

منبع: یافته‌های پژوهش

فرضیه چهارم: عوامل ویژگی‌های شخصیتی کارکنان بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر مثبت و معناداری دارد. این مسیر دارای ضریب ۰/۲۷۰ با آماره معناداری بسیار بالای ۱۱/۰۷۶ می‌باشد. آماره معناداری به‌وضوح بالاتر از حد نصاب بوده و فرضیه چهارم تأیید می‌شود. این امر نشان می‌دهد که ویژگی‌های فردی مانند طمع، فردگرایی و فقدان وجدان کاری، نقش بسیار پررنگی در ارتکاب به فساد اداری ایفا می‌کنند.

فرضیه پنجم: عوامل نظارتی بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر مثبت و معناداری دارد. مسیر عوامل نظارتی دارای ضریب ۰/۲۱۰ با آماره معناداری ۸/۷۲۲ می‌باشد. تأیید این فرضیه نشان می‌دهد که عدم کارایی سیستم‌های انضباطی، فقدان مکانیسم‌های کنترلی مناسب و وجود شبکه‌های غیررسمی، از عوامل کلیدی در تشدید فساد اداری در شرکت گاز هستند.

فرضیه ششم: عوامل اجتماعی بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر مثبت و معناداری دارد. این مسیر دارای ضریب ۰/۱۱۳ با آماره معناداری ۴/۱۵۱ است که منجر به تأیید فرضیه ششم می‌گردد. بر این اساس، مؤلفه‌هایی نظیر مصرف‌گرایی، رفاه‌زدگی، توزیع ناعادلانه ثروت و عدم پایبندی به موازین شرعی در سطح جامعه، بر میزان فساد درون سازمانی تأثیرگذارند.

فرضیه هفتم: عوامل آگاهی‌دهنده بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر مثبت و معناداری دارد. مسیر عوامل آگاهی‌دهنده دارای ضریب ۰/۱۵۰ با آماره معناداری ۵/۱۶۳ می‌باشد. تأیید این فرضیه حاکی از آن است که پایین بودن سطح آگاهی عمومی، دانش اجتماعی و همچنین ریسک‌پذیری بالای کارکنان و قانون‌گریزی، از دیگر عوامل مؤثر بر ایجاد گلوگاه‌های فساد اداری به شمار می‌روند. به‌عبارت‌دیگر، هرچه سطح دانش و آگاهی ارباب‌رجوع و کارکنان نسبت به حقوق قانونی خود و عواقب ارتکاب فساد

فرضیه اول: عوامل حقوقی-قانونی بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر معناداری دارد. نتایج مسیر متغیر عوامل حقوقی-قانونی بر فساد اداری نشان می‌دهد که این مسیر دارای ضریب ۰/۲۳۴ با آماره معناداری ۶/۵۶۶ می‌باشد. چون آماره معناداری بالاتر از ۱/۹۶ است، فرضیه اول تأیید می‌شود. این نتیجه بیانگر آن است که پیچیدگی قوانین و عدم آشنایی کارکنان و ارباب‌رجوع با مقررات، تأثیر مستقیمی بر افزایش فساد دارد.

فرضیه دوم: عوامل اداری-اقتصادی بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر مثبت و معناداری دارد. این مسیر دارای ضریب ۰/۳۵۵ با آماره معناداری ۸/۲۴۴ می‌باشد. با توجه به قرارگیری آماره t خارج از بازه بحرانی، فرضیه دوم تأیید می‌گردد. ضریب بالای این مسیر نشان می‌دهد که عوامل اقتصادی و اداری نظیر عدم تناسب تورم و حقوق، از قوی‌ترین محرک‌های بروز فساد در سازمان محسوب می‌شوند.

فرضیه سوم: عوامل سازمانی بر بروز فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران تأثیر مثبت و معناداری دارد. مسیر عوامل سازمانی دارای ضریب ۰/۳۱۳ با آماره معناداری ۳/۹۳۰ است. بالاتر بودن آماره t از ۱/۹۶ منجر به تأیید فرضیه سوم می‌شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که ضعف در ساختار سازمانی، فقدان مدیران کارآمد و عدم تشویق کارکنان متعهد، بستر را برای بروز فساد فراهم می‌آورد.

(۲۰۲۲)، تونویان (۲۰۱۴)، ملدروم (۲۰۱۴) و ماینینگ (۲۰۱۵) همسو می‌باشد.

در فرضیه سوم، عوامل سازمانی شامل عدم تشویق کارکنان متعهد و فقدان مدیران متخصص و کارآمد تأیید گردید. یوسف‌نژاد (۱۳۹۵)، وینا (۲۰۲۲) و دانیلماسن (۲۰۱۶) نیز در پژوهش‌های خود به اهمیت ساختار مدیریتی و کنترل‌های داخلی در پیشگیری از تقلب اشاره کرده‌اند که با نتایج این پژوهش مطابقت دارد. در فرضیه چهارم، عوامل ویژگی‌های شخصیتی کارکنان نظیر فقدان وجدان کاری، فردگرایی و حرص و طمع مورد تأیید قرار گرفت. این نتیجه با مطالعات ممی‌سوگلو (۲۰۱۷)، خلف‌خانی (۱۳۹۶) و تقوی (۱۳۹۷) همخوانی دارد، هرچند صفری (۱۳۹۷) ویژگی‌های فردی را در رتبه‌های بعدی اهمیت قرار داده است.

فرضیه پنجم به عوامل نظارتی اختصاص داشت که شامل وجود شبکه‌های غیررسمی، عدم کارایی سیستم‌های انضباطی و فقدان مکانیسم‌های کنترلی مناسب است. تونویان (۲۰۱۴) و روی (۲۰۱۸) نیز بر اهمیت عملکرد سیستم قضایی و اصلاحات سازمانی در کنترل فساد تأکید داشته‌اند که نتایج خلف‌خانی (۱۳۹۶) نیز آن را تأیید می‌کند. در فرضیه ششم، عوامل اجتماعی نظیر مصرف‌گرایی، رفاه‌زدگی و توزیع ناعادلانه ثروت در جامعه تأیید شد که با نتایج خداداد حسینی و همکاران (۱۴۰۰) و گریکو (۲۰۱۹) همخوانی دارد. در نهایت، فرضیه هفتم نشان داد که عوامل آگاهی‌دهنده شامل پایین بودن سطح آگاهی عمومی، ریسک‌پذیری بالا و قانون‌گریزی در فرهنگ جامعه، بر بروز فساد تأثیرگذارند که با پژوهش الوندی (۱۳۹۸) مطابقت دارد.

هر پژوهش علمی با محدودیت‌هایی روبروست که تبیین آن‌ها به درک بهتر دامنه تعمیم نتایج کمک می‌کند. از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به ماهیت خودگزارشی ابزار جمع‌آوری داده‌ها (پرسشنامه) اشاره کرد که ممکن است

کاهش یابد، احتمال شکل‌گیری گلوگاه‌های فساد در فرآیندهای اداری شرکت گاز افزایش خواهد یافت.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش، ۷ عامل اصلی مؤثر بر فساد اداری در شرکت گاز استان مازندران شناسایی و تأیید شدند که شامل عوامل حقوقی-قانونی، اداری-اقتصادی، سازمانی، ویژگی‌های شخصیتی کارکنان، نظارتی، اجتماعی و آگاهی‌دهنده می‌باشند. این عوامل نقش قابل‌ملاحظه‌ای در بروز گلوگاه‌های فساد در شرکت گاز دارند و در مجموع توانسته‌اند بخش عمده‌ای از تغییرات متغیر وابسته را تبیین نمایند.

در فرضیه اول، نتایج نشان داد که عوامل حقوقی-قانونی بر بروز فساد اداری تأثیر معناداری دارد. این عامل شامل مؤلفه‌هایی همچون پیچیدگی قوانین و مقررات، عدم آشنایی ارباب‌رجوع و کارکنان با قوانین، و فقدان نظام پاداش کارآمد است. ابهام در قوانین باعث ایجاد فضاهای خاکستری می‌شود که بستر مناسبی برای سوءاستفاده‌های سلیقه‌ای فراهم می‌آورد. این یافته با نتایج تحقیقات خداداد حسینی و فرهادی‌نژاد (۱۴۰۰)، نجفی (۱۴۰۱)، گودرزی (۱۴۰۰) و همچنین مطالعات بین‌المللی بلوم (۲۰۱۹)، لیو (۲۰۱۴) و گریکو (۲۰۱۹) همخوانی دارد.

در فرضیه دوم، عوامل اداری-اقتصادی به‌عنوان یکی از قوی‌ترین محرک‌های فساد تأیید شدند. زیربخش‌های این عامل شامل عدم تناسب نرخ رشد تورم و حقوق کارکنان، احساس نابرابری اقتصادی، خویشاوندسالاری و فقدان امنیت شغلی است. زمانی که کارکنان احساس کنند پاداش مالی آن‌ها با هزینه‌های زندگی و تورم همخوانی ندارد، توجیهات اخلاقی برای ارتکاب فساد افزایش می‌یابد که با یافته‌های ولفگانگ

ملاحظات اخلاقی: کلیه اصول اخلاق در پژوهش، همچنین امانت‌داری علمی در استفاده از منابع، استنادها و ارجاعات موردتوجه قرار گرفته و رعایت شده است.

تعارض منافع: نویسندگان اعلام می‌دارند که تدوین و انتشار این مقاله فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

سهم نویسندگان: نگارش و تدوین مقاله به‌صورت مشترک و با مشارکت برابر تمامی نویسندگان انجام شده است.

تشکر و قدردانی: بدین‌وسیله از تمامی افرادی که در تهیه و تکمیل این مقاله همکاری و مساعدت داشته‌اند، قدردانی می‌شود.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون دریافت هرگونه حمایت یا تأمین مالی انجام شده است.

فهرست منابع

آمارهای اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران. (۱۳۹۹). چکیده آمارهای اقتصادی.

<https://tinyurl.com/ygfpv8dg>

آمارهای شورای اجرایی فناوری اطلاعات. (۱۴۰۰). گزارش شفافیت دستگاه‌های اجرایی.

<https://www.citna.ir/node/258285>

احمدی، عبدالحمید؛ شجاع، رضا؛ و بارانی، مهتاب. (۱۳۹۸). اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر پاسخگویی اجتماعی وزارت ورزش و جوانان. سومین کنگره ملی دستاوردهای علوم ورزشی و سلامت، دانشگاه گیلان.

افضلی، احمد. (۱۳۹۰). مبانی و اصول مدیریت دولتی و مبارزه با فساد. تهران: انتشارات سمت.

الوندی، هومن؛ و محمدظاهری، محمد. (۱۳۹۸). جرایم سازمان‌یافته اداری ناشی از نفوذ مدیران ارشد. فصلنامه مدیریت فرهنگی، ۱۳ (زمستان)، ۱-۸.

بیابانی، غلامحسین؛ و ذوقی، بهنام. (۱۳۹۷). رسانه‌ها ابزاری برای ترویج شفافیت و مقابله با فساد سیاسی و مالی. فصلنامه رسانه، ۳ (۲۳)، ۸۵-۱۰۶.

با سواگیری‌های پاسخ‌دهندگان و تمایل به ارائه تصویر مطلوب از خود همراه باشد. همچنین، تمرکز جامعه آماری بر کارکنان شرکت گاز تنها در یک استان خاص (مازندران)، محدودیت دسترسی به اسناد محرمانه و پرونده‌های قطعی تخلفات اداری به دلیل ملاحظات امنیتی و سازمانی، و محدودیت زمانی در گردآوری داده‌ها، از دیگر چالش‌های این تحقیق محسوب می‌شود که تعمیم نتایج به سایر سازمان‌ها و استان‌های کشور را با احتیاط مواجه می‌سازد. افزون بر این، به دلیل ماهیت کمی پژوهش، امکان واکاوی عمیق ریشه‌های پنهان فرهنگی و روان‌شناختی فساد از طریق روش‌های کیفی فراهم نگردید.

با توجه به نتایج حاصل، پیشنهاد می‌شود در شرکت گاز تا حد امکان از پیچیدگی قوانین و مقررات کاسته شود و فرآیندها به سمت شفافیت و الکترونیکی شدن (دولت الکترونیک) سوق یابند تا تماس چهره‌به‌چهره و امکان اعمال سلیقه کاهش یابد. تدابیری از قبیل توزیع بروشورها و راهنماهای اطلاع‌رسانی در جهت آشناسازی ارباب‌رجوع با حقوق قانونی صورت گیرد. ایجاد یک نظام پاداش‌دهی کارآمد، عادلانه و مبتنی بر عملکرد، و برگزاری دوره‌های آموزشی مستمر جهت ارتقای دانش حقوقی و اخلاق حرفه‌ای کارکنان ضروری است. همچنین ایجاد سامانه‌های امن برای گزارش‌دهی فساد (سوت‌زنی) و حمایت قانونی از افشاگران، می‌تواند شبکه‌های غیررسمی فساد را مختل نماید.

برای مطالعات آینده، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران با استفاده از روش‌های تحقیق آمیخته (کمی-کیفی) و مصاحبه‌های عمیق با خبرگان و مدیران ارشد، به واکاوی دقیق‌تر گلوگاه‌های پنهان فساد بپردازند. انجام پژوهش‌های تطبیقی در سایر شرکت‌های گاز استانی یا سایر نهادهای عمومی و خدماتی، و بررسی نقش متغیرهای میانجی همچون «فرهنگ سازمانی»، «هوش هیجانی» و «سبک رهبری» در مدل مفهومی، می‌تواند به غنای ادبیات این حوزه و ارائه راهکارهای بومی‌تر برای ارتقای سلامت اداری در کشور کمک شایانی نماید.

کاهش فساد اداری از طریق افزایش شفافیت اطلاعات.
فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات
ایران، ۲۸(۳)، ۴۷۶-۴۵۵.

صفری، علی. (۱۳۹۷). واکاوی پدیده فساد اداری در نظام اداری
ایران. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۲۱(۲)، ۱۶۸-۱۴۵.

ظهرایی کیش، موسی؛ و بدیسار، سید ناصرالدین. (۱۳۹۹). نقش
سیاست‌های کلی نظام اداری ابلاغی رهبری در پیشگیری از
فساد اداری. نخستین کنفرانس ملی حقوق، فقه و فرهنگ،
شیراز.

عبداللهی، علی؛ و توکلی جوشقانی، نازنین. (۱۳۹۳). بررسی نقش
فناوری اطلاعات در شفاف‌سازی و کاهش فساد سازمان‌های
دولتی. نشریه چشم‌انداز مدیریت دولتی، ۱۸(۱)، ۹۱-۷۳.

عسگری، حشمت‌اله؛ و احمدی فرد، مریم. (۱۳۹۱). طراحی
مدل سنجش فساد اداری در سازمان‌های دولتی. فصلنامه
مدیریت دولتی، ۴(۲)، ۱۰۸-۸۹.

فرهادی نژاد، محسن؛ و بیکی، کریم. (۱۴۰۲). مطالعه طولی
علل فساد اداری و روش‌های کنترل آن در مقاطع سال‌های
۷۸، ۸۸ و ۹۹. چشم‌انداز مدیریت دولتی، ۱۴(۱)، ۷۵-۵۹.
گودرزی، محمود. (۱۴۰۰). ریشه‌یابی و شناسایی عوامل مؤثر
بر فساد اداری در دستگاه‌های اجرایی. فصلنامه حقوق عمومی،
۵۱(۱)، ۲۰۵-۲۲۶.

مرادی، معصومه؛ شمشیریان، غلامرضا؛ و کهنسال، فریا.
(۱۳۹۸). نقش عوامل مدیریتی و سازمانی در فساد اداری-مالی
در سازمان‌های دولتی. کنفرانس ملی ایده‌های نوین و
پژوهش‌های کاربردی در علوم انسانی، رشت.

معینی‌فر، محمد؛ و زرگر، سید محمد. (۱۳۹۸). ارزیابی عوامل
مؤثر بر ایجاد فساد اداری-مالی در سازمان‌ها. چهارمین
کنفرانس ملی در مدیریت، حسابداری و اقتصاد، دانشگاه شهید
بهشتی.

میری، سید محمد. (۱۳۹۴). فساد اداری و راهکارهای مقابله با
آن از منظر حقوق کیفری. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی،
۴۱(۲)، ۳۴۵-۳۶۴.

نجفی، حسن. (۱۴۰۱). تحلیل حقوقی جرایم و تخلفات اداری
در نظام حقوقی ایران. تهران: انتشارات جنگل.

پرواز، مریم. (۱۳۹۸). بررسی عوامل مؤثر بر فساد اداری و
پیامدهای ناشی از آن. سومین کنفرانس ملی نقش مدیریت در
چشم‌انداز ۱۴۰۴، رشت.

تقوی، مهدی. (۱۳۹۷). رابطه فساد اداری و رشد اقتصادی.
فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، ۱۸(۲)، ۱۳۴-۱۱۵.

جمالی، قاسمعلی؛ نرگسیان، عباس؛ و پیران نژاد، علی. (۱۳۹۶).
ارزیابی شفافیت پورتال سازمان‌های دولتی (مطالعه موردی:
وزارتخانه‌های ایران). مدیریت دولتی، ۹(۱)، ۸۴-۶۱.

حاجی خلیل، عارف؛ و رستمی‌نیا، فرامرز. (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی
سلامت اداری در سازمان‌های دولتی. تهران: انتشارات
دانشگاهی.

حسن سلطان‌سولقانی، مهدی؛ مجیدی، مریم؛ امینی سابق،
زین‌العابدین؛ و ساده، احسان. (۱۴۰۱). اولویت‌بندی عوامل مؤثر
بر مبارزه با فساد اداری در سازمان‌های دولتی ایران با رویکرد
خط‌مشی‌گذاری. ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۵(۱۱)،
۶۷۴۴-۶۷۵۳.

خدادادحسینی، سید حمید؛ و فرهادی نژاد، محسن. (۱۳۸۰).
بررسی فساد اداری و روش‌های کنترل آن. فصلنامه مدرس
علوم انسانی، ۵(۱)، ۵۳-۳۷.

خلف‌خانی، علی. (۱۳۹۶). تحلیل جامعه‌شناختی فساد اداری در
ایران. تهران: نشر نی.

دیهیم‌پور، مهدی؛ و میاندری، کمال. (۱۳۹۶). بررسی نقش
شفافیت سازمانی در توسعه سرمایه اجتماعی. مدیریت سرمایه
اجتماعی، ۲(۴)، ۳۰۷-۲۸۳.

زارع، علیرضا؛ حیدری نژاد، صدیقه؛ و شتاب‌بوشهری، سیده
ناهید. (۱۳۹۴). اعتباریابی و رواسازی پرسشنامه عوامل مؤثر بر
بروز فساد اداری و روش‌های کنترل آن. فصلنامه مطالعات
کاربردی تندرستی، ۴(۲)، ۵۸-۴۵.

شهنازی، روح‌الله؛ هادیان، ابراهیم؛ و افضل، گل‌آیین. (۱۴۰۱).
شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری فساد
اقتصادی با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی. فصلنامه
علمی پژوهشی راهبرد اقتصادی، ۱۱(۴۰)، ۲۶-۱۲.

شریفی‌رنانی، حسین؛ حاجی‌پور، مرضیه؛ و مشرف‌جوادی،
محمدحسین. (۱۳۹۲). بررسی نقش فناوری اطلاعات در

<https://doi.org/10.1016/j.econmod.2020.01.013>

Liu, C. (2014). An empirical study on the relationship between government transparency and corruption. *Journal of Public Affairs*, 14(2), 112-125.

Maennig, W. (2005). Corruption and anti-corruption in international sports. *European Sport Management Quarterly*, 5(1), 1-14.

Maennig, W., & Schumann, V. C. E. (2022). Prevention effect of news shocks in anti-doping policies. *Journal of Sports Economics*, 23(4), 550-575.

Mining, J. (2015). *Corruption in the extractive industries: Economic and administrative factors*. *Journal of Business Ethics*, 22(3), 45-60.

Oye, N. D. (2013). Reducing corruption in African developing countries: The relevance of e-governance. *Greener Journal of Social Sciences*, 3(1), 006-013.

Peerthum, S., Gunpath, R. P., & Luckho, T. (2020). Assessing the effectiveness of the fight against public-sector corruption in Mauritius: Perception v reality. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 4(2), 10-21.

Royi, S. (2018). Organizational reforms and corruption control in China. *Journal of Asian Public Policy*, 11(2), 189-205.

Shahkooh, K. A., Shahkooh, S. A., Saghafi, F., & Abdollahi, A. (2008). A proposal for corruption reduction in developing countries based on e-government. *World Applied Sciences Journal*, 4, 01-07.

Tunoyan, A. (2014). Judicial performance and corruption: An empirical analysis. *International Journal of Law and Management*, 56(4), 290-305.

یوسف‌نژاد، یوسف. (۱۳۹۵). عوامل سازمانی-محیطی محرک در ارتکاب فساد و تقلب. فصلنامه پژوهش‌های حسابداری، ۳۹(۳)، ۵۵-۷۴.

Andersen, R. (2007). *Thematic content analysis (TCA): Descriptive presentation of qualitative data*. Sage Publications.

Casadesús, D. M. A., & Cerrillo-i-Martínez, A. (2018). Improving records management to promote transparency and prevent corruption. *International Journal of Information Management*, 38, 256-261.

<https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2018.01.005>

Council of Europe (GRECO). (2019). *Fifth round evaluation report on France: Prevention of corruption and promoting integrity in central governments and law enforcement agencies*. GrecoEval5Rep(2019)2.

Ejiogu, A., Ejiogu, C., & Ambituuni, A. (2018). The dark side of transparency: Does the Nigeria extractive industries transparency initiative help or hinder accountability and corruption control? *The British Accounting Review*. <https://doi.org/10.1016/j.bar.2018.10.004>

Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43(1), 114-135. <https://doi.org/10.1007/s11747-014-0403-8>

Kline, R. B. (2010). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). Guilford Press.

Lee, C.-C., Wang, C.-W., & Ho, S.-J. (2020). Country governance, corruption, and the likelihood of firms' innovation. *Economic Modelling*.

- Tunrian, M. (2014). The role of the judicial system in combating corruption. *Journal of Legal Studies*, 12(1), 34-48.
- Vina, L. (2022). Internal controls and fraud prevention in public organizations. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 34(2), 210-228.
- Weißmüller, K. S., & Zuber, A. (2023). Understanding the micro-foundations of administrative corruption in the public sector: Findings from a systematic literature review. *Public Administration Review*.
<https://doi.org/10.1111/puar.13699>
- Zenidis, K., & Teochalers, P. (2014). Organizational health assessment in public sector projects. *International Journal of Project Management*, 32(5), 812-824.
- Zhang, H., Song, Y., Tan, S., Xia, S., Zhang, H., Jiang, C., Xiong, D., Cheng, G., Zhang, L., & Lv, Y. (2020). Anti-corruption efforts, public perception of corruption, and government credibility in the field of real estate: An empirical analysis based on twelve provinces in China. *Land Use Policy*, 90, 64-73.
<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.104310>